STRUKTURE I STRATIGRAFIJA NEKIH TOPONIMA
(NA OSNOVAMA MORFOLOŠKIH BAZA)*

* Iz neobjavljene knjige: Alija Džogović, *Rječnik onomastičkih pojmova*; Onomastičke studije (Balkanska toponimija), knj. I, (Izvod i redakcija: dr. Redžep Škrijelj, Državni Univerzitet, Novi Pazar)

Predgovor

U ovoj studiji raspravlja se o stratigrafiji nekih toponima na Balkanu i njihovim morfološkim strukturama, kao i semantičkim sadržajima – tamo gdje je bilo moguće, uz primjenu komparativne morfološke metode i lingvističkih procesa.

Za etimološku analizu uzimani su relevantni primjeri, oni od primarnog značaja za lingvističku analizu, odnosno oni koji su bili predmet čestih laičkih i naučnih diskusija, vrlo često i namjernih falsifikata - u političke svrhe, kao i oni koji su likovno prepravljani i za čiju su semiotiku upotrebljavani sadržaji vjerskog i nacionalističkog smisla, dok su oni pravi semantički i epski sadržaji zatamnjivani namjerno.

Etimološke analize ovih toponima zasnivane su na prepoznatljivim komparacijama, lingvističkim procesima, kao i na pretpostavkama o motivisanosti geografskog pojma reljefom i objektima na njemu. Ove analize uglavnom se temelje na **morfološkim bazama**, jer su one najstabilnije opstajale tokom onomastičke historije. Njinove fonološke supstitucije su derivativnog morfološkog karaktera, ali se, komparativno, njihove morfološke sekvence daju dovesti u leksičku vezu, kao i u etimonski pralik. **Polje sufiksa** je vrlo frekventno i distributivno, što je pokazatelj da su oni srastali sa determinativnim bazama u kontaktu sa raznim jezicima i jezičkim materijalom.

Tamo gdje su neki pojmovi bili zatamnjeni, autor je upućivao na diskusiju kojom bi se moglo doći do rezulata od značaja za historijsku onomastiku.

❧

Oduvijek je narod tumačio imena mjesta prema svojem znanju i jezičkom osjećanju, prema nekim asocijacijama vezanim za reljef i njegove prirodne oblike. Motivacija je bila posljedica iskustva i sadržaja života, analoške metaforične slikovnosti, pa je iz jezika ulazila u pripovijednu usmenu kreaciju i folklor kao predanje, skaska, a često i kao bajkovita pripovijest. To je, naravno, bio i onaj stvaralački diskurs koji se naziva živo i nepresušno

narodno stvaralaštvo, narodna maštovitost i narodni genij od najstarijih vremena, pa i danas, a motivacija je uvijek bila u skladu sa karakteristikama reljefa ili nekog hidrološkog objekta.

Oni koji su imenovali neko mjesto, nijesu griješili. U njihovom jezičkom sistemu ta imena imala su odgovarajuću funkciju i strukturu, u njima ništa nije bilo proizvoljno i neadekvatno prirodnom sadržaju nekog reljefa. U kontekstu historijeske onomastike, prvobitne toponomastičke strukture mogle su se prilagođavati jezičkim promjenama, mogle su prelaziti iz jednog jezičkog sistema u drugi, adaptirati se fonološki i morfološki, ali su uvijek zadržavele svoj prvobitni semantički sadržaj.

Ipak, i u onomastici, kao i historiji, uvijek je bilo faslifikata, najčešće namjernih i zlonamjernih. U novije vrijeme falsifikati su postali strategija pojedinih učenih ljudi, nekih institucija, nekih političkih subjekata i režimskih projekata. Ta euforija proisticala je iz mašte nacionalista i njihovih namjera da izbrišu sa mape starih kultura sve što su stvarali oni prije njih. Tako su nastajali i oni mitski Srbobrani, Srb, Srbinje, Dušanovci, Karađorđevo, Miloševo, Kraljevo, a brisani su Karanovac, Foča i dr.

U današnje vrijeme u aktivnostima preimenovanja i falsifikata zdušno učestvuju televizije i njihove istraživačke ekipe, neki lingvisti i novinari, servirajući informatorima šta treba da ispričaju da bi bilo u duhu nacionalnih interesa i nacionalne kulture.
O ovakvim, i sličnim, nebulozama i namjernim falsifikatima, govorićemo u ovom onomastičkom radu, apsolvirajući samo neke primjere i motivišući čitaoce da i sami prepoznaju šta nije a šta jeste u toponomastici.

Cilj ovoga onomastičkog rada je etimološka analiza nekih toponimskih likova u nekim balkanskim izoglosama i balkanskim jezičkim sistemima u kontekstu lingvističke komparativistike (fonološke, morfološke, semantičke, kao i historijske onomastičke argumentacije).

U radu će se raspravljati o nekim toponimskim i antroponimskim likovima koji pobuđuju pažnju i interesovanje prvenstveno lingvista (onomastičara, ali i svih drugih), te historičara jezika i historičara uopšte, a u širem kontekstu i laika.

Morfološki likovi, odnosno njihove baze, evidentirani su u nekim balkanskim jezičkim

sistemima, relevantnim izoglosama koje upućuju na toponomastičku i antroponomastičku historijsku povezanost razmatranih struktura, motivacije nastanka razmatranih toponima, fonoloških supstitucija i transformacija u nove sociolingvističke formacije i komunikaciju u međujezičkim kontaktima, jezičkoj i multijezičkoj koegzistenciji i adaptivnoj strukturalističkoj skrivenosti od prvobitnog lingvističkog etimona do leksičkog lika koji je u funkciji jednog ili više jezičkih sistema, onih koji imaju zajedničku historijsku osnovicu i onih različitih po porijeklu i jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku.

U radu će biti razmatrane neke baze čiji su leksički likovi vrlo frekventni, i oni čiji su leksički likovi usamljeni, zatim njihove morfološke derivacije, a biće razmatrani i neki etimoni i toponimi nastajali iz etnonimskih struktura i značenja. Ukrštanje etnonima i toponima u historijskom razvitku jednoga jezika, prelivanje iz jednog jezičkog standarda u drugi, njihovo nasljeđivanje, historijsko-jezička egzistencija (sociolingvistička i semantička) u okvirima jednoga ili više jezika koji su se na ovim (balkanskim) prostorima smjenjivali ili duže vrijeme opstajali.

Osnovna je činjenica da su se u prošlosti na balkanskim kulturnim prostorima smjenjivali mnogi narodi i njihovi jezici, nastajali i nestajali tokom historije, narodi se asimilirali a njihovi jezici ili nestajali ili se i sami prilagođavali većim jezičkim sistemima i kulturama. Također je činjenica da se zatečeni toponimi nisu gubili po nekoj automatskoj jezičkoj asimilatorskoj shemi, već su od novih naroda nasljeđivani, adaptirajući se prirodi novoga jezika i nastavljajući da žive u ***konstitutivnom supstitutivnom*** obliku (strukturi) sa, uglavnom, istim ili sličnim značenjem kao izvorni ili derivativni leksički lik (morfološki lik). Tako se može konstatovati ***da toponimske strukture nisu iščezavale već su se nasljeđivale, fonološki morfološki mijenjale***, i opstajale do današnjih lingvističkih standarda. Istina, prisilnog ''brisanja" nekih toponomastičkih struktura bilo je u pojedinim vremenskim fazama i na pojedinim regijama, i oni su bili rezultat političkih zbivanja, agresivnog programa pojedinih ekstremista i ekstremnih režima, sa ciljem da se ''izbriše" sve ono što podsjeća na historiju i prošlost nekog naroda. Međutim, i ti ''novi" toponimski likovi nisu bili dugog vijeka, prepoznatljivi su u lingvističkom kontekstu, a najčešće ***nisu mogli biti ''uklonjeni" iz usmene govorne prakse naroda*** i tako su funkcionisali ili paralelno ili su bili dominirajući. Na balkanskim jezičkim prostorima nasljeđivane su

iliro-tračke i ***rimsko-grčke*** morfološke toponimastičke strukture, one do dolaska Slavena. Pa i sami Slaveni u početku nisu ''brisali''' zatečenu toponomastiku već su je nasljeđivali i inkorporirali u svoje jezičke i gramatičke šeme. Slaveni, kao i mnogi stariji narodi i plemena, bili su rušilački (populacioni) elemenat. Rušili su gradove, pljačkali i uglavnom bili u pokretu, ali toponimiju nisu mijenjali po nekom osvajačkom programu. Tzv. ''prisilno" brisanje toponima rezultat je novih agresivnih i nacionalističkih planova, romantičarskog egalitizma i vjerskog avangardizma. Arsenal novih toponima bila je sakralna kultura hrišćanskih osvajača, zatim epska i mitološka megalomanija i apsurdnost vladajućih krugova i indoktriniranog sveštenstva, koje je često prednjačilo izmišljajući nekakve svetačke legende i imenujući mnoge lokalitete po svecima kojih nikada nije bilo ni u hrišćanskoj historiji niti su mogli dolaziti na novoimenovani lokalitet. ***Bio je to specifičan toponomastički apsurd***. Primjeri te apsurdnosti su oni brojni ***Srbobrani***, pa ***Mrkonjić***, pa ***Obilić***, ***Miloševo***, ***Lazarevo***, ***Babin Most***, pa nekadašnje ***Rankovićevo***, ***Kardeljevo***, ***Ivangrad***, i sl. Također, ***Savino oko*** (u narodu Gorsko oko – na Prokletijama, u oblasti Ropojana), ***Savino kamenje*** (na Prokletijama, u oblasti Babina polja), ***Savine vode*** (na Prokletijama, u oblasti Jeleča), ***Savin Bor*** (ime sela u Bihoru) i slične toponimske obmane. Stariji naziv lokaliteta ***Savine vode*** bio je ***Saljine vode*** (tu je neki Salija iz susjedne Jablanice imao katun). Kao vrhunac takve bulaznosti i prekrštavanja je i ono ***Srbinje*** umjesto ***Foča*** kao rezultat najstrašnijeg genocida u historiji Bosne i Hercegovine. U ovom kontekstu indikativno je zapaziti da se neki nacionalistički krugovi uporno zalažu za izmjenu makro-toponima ***Sandžak*** upotrebljavajući sintagmatsku strukturu ***Raška oblast***, zaboravljajući ili ne znajući da je u osnovi ove sintagme iliro-keltski supstrat apelativne a zatim i toponomastičke funkcije ***ras//rasa***. Tako su inicijatori vraćanja starog imena ***Ras***, ***Raška*** (rijeka), ***Raška oblast*** – na gubitku u svakom pogledu. Neimenovani narod, kasno nazvan Srbi, koji su služili ondašnjoj velikoj Vizantiji zaposjeli su neke oblasti ***Raške***, stvorili tu privremenu zajednicu i nazivani od susjeda ***Racima***.

Ovo udaljavanje od glavne teme služi samo kao komparativni diskurs u kontekstu historijske onomastike, a njoj je sličan i onaj sa imenom ***Hrvat//Croat*** koji bi mogao biti motivisan toponimom ***Krapina***, a moguće i apelativom ***croche*** (pokršteni), o čemu će biti govora u drugom onomastičkom radu.

Nijedan od ova dva naroda nije dobio današnje ime u nekakvoj prapostojbini. Jednostavno, bili su dio velike praslavenske civilizacije. Ona se seobama transformisala u plemenske zajednice koje su se udaljavale jedna od druge formirajući svoje dijalekte odnosno jezike.

Ova toponomastička elaboracija nastavak je projekta započetog u ALMANAHU br. 44-45, sa ciljem da se lingvistički i historijski objasne neki relevantni toponimi na prostorima Sandžaka a komparativno i na širim regijama. ***Cilj*** ove onomastičke diskusije je ***ubikacija*** i ***etimološka analiza*** onih toponimskih struktura koje su do sada bile dio narodne etimologije temeljene na laičkim i proizvoljnim izmišljanjima pojedinaca ili na temeljima zatamnjenih predanja. Mnoge toponimske strukture namjerno su prekrivane tzv. novim retoričkim slojevima, često onim u službi neke političke ili vjerske ideje. Lokaliteti čija imena nose neki toponimi namjerno su zaobilaženi naučnim istraživanjima, osobito onim koja pružaju arheologija, lingvistika i historija.

Ove onomastičke analize neće uvijek biti dovedene do kraja, pa ostaju otvorene i za druga mišljenja i ključ da se do naučnih rezultata dolazi naučnim argumentima i naučnim potvrdama.

Sandžak je geografski prostor koji je u prošlosti bio vrlo privlačan s obzirom da je bio pogodan za ondašnji način života, prvenstveno za stočarsko privređivanje. Na teritoriji Sandžaka boravili su razni narodi: ***prediliri***, ***Iliri***, ***Grci***, ***Kelti*** i ***Goti***, ***Vlasi***, ***Slaveni***, ***Turci***..., kao i razna manja plemena, još u historiji nedefinisana, a samo potvrđena u toponomastici.

Preko Sandžaka vodili su i mnogi stari putevi, ovdje su se dodirivale i granice velikih caratava, dešavali sukobi od historijskog značaja, a cvjetala je i plemenska kultura najstarijih naroda i civilizacija. Svaka plemenska zajednica, pa i oni "prolazeći" narodi ovdje su ostavljali svoje tragove: u onomastici, u sakralnoj kulturi, u gradilačkoj kulturi, u lingvistici i preslojavanju antroponimije. Sve su ove slojevitosti utemeljene u lingvističkim supstrarima Sandžaka, a prvenstveno u onomastičkim strukturama i njihovoj semiotici, u fonološkim i morfološkim likovima današnje onomastičke kulture. ***Zakoni supstitucije*** *bili su uvijek u funkciji jezičke tvorbe - "živi"; duh jezika preudešavao je sve što je bilo u njegovoj jezičkoj prirodi, adaptirao je jezičku materiju onako i onoliko koliko je to bilo potrebno da adaptirane strukture vrše svoje lingvistčke funkcije...*

B

Ba je veće naselje u Zapadnoj Srbiji. Ovaj toponimski lik zanimljiv je i sa morfološkog (svojom kratkoćom) i sa semantičkog aspekta. Svakako je predslavenskog porijekla, najvjerovatnije keltskog. Može se komparirati sa bazama (***ba***-) makrotoponima **Ba**nat, **Ba**čka, **Ba**ranja, **Ba**ć, kojima se upućuje na prisustvo vode na terenu. Ove baze se mogu komparirati i sa ilirskim bazama u likovima **ban**esa, **ban**or (= stan, stanar). Indikativno je da u engl. jeziku ima leksema **barn** (= žitnica), što može upućivati na keltsku motivaciju imena bogatstvom žitnih kultura.

PLANINA BABA

Baba je planina na prokletijskom masivu, južno od prevoja Čakor. To su predjeli obrasli visokom i gustom četinarskom šumom, može se reći prašumskog sadržaja. U susjedstvu su visoki planinski vrhovi ***Starac***, ***Mladica***, ***Bandera***. Ovi planinski predjeli imali su u prošlosti veliki značaj za pastirsko stanovništvo plavsko-gusinjske oblasti, ali i za one sa sjeverozapadnih krajeva Dukađina (odnosno Metohije) koje je ishodilo sa stadima na ove alpske pašnjake.

Za planinu ***Babu*** i susjedne vrhove vezane su brojne narodne priče i vjerovanja. Na ovim planinama nalazila su se kultna mjesta posvećena božanstvima prirode, pa je ova visokogorska regija predstavljala osobiti ***panteon u prirodi***. Potvrđeno je da je planinski vrh ***Bandera*** vezan za ilirsko božanstvo ***Bindo***. Vrlo je indikativno, da u oronimskoj odrenici ***Baba*** prepoznajemo grčki leksički i semantički lik ***babas*** = otac, što upućuje na pretpostavku da je ime ove planine vezano za neko pagansko božanstvo.

Baba (kratki silazni akcenat na prvoj silabemi) je veća planina sjeverno od Plava, **Babina gora** je sjeverni predio ove planine, **Babino polje** je predio oko **Babinopoljske rijeke**, južno od vrha planine Baba, **Babin Kuk** je vrh na Durmitoru, **Babin Zub** je vrh na Staroj planini, prema Bugarskoj, **Babušnica** je planina kod Pirota, **Babina njiva** je predio kod sela Laholo, kod Bijelog Polja, **Babina reka** je mjesto u Srbiji, kod Gruže...

U Rečniku novogrčko-srpskohrvatskog jezika Milivoja Zagajca, Sarajevo 1966, str. 148, nalazimo odrednicu **babas** (= otac, tata), a u bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku **baba** je starija žena. U albanskom jeziku imamo leksemu **baba** (= otac), u bosanskom **babo** (= otac, u italijanskom **babo** (djed) – naravno sa odgovarajućim akcentima pomenutih jezika.

Mocija roda formirana je kasnije, prema funkciji u jezicima u kojima ova leksema egzistira.

U knjizi "Sveta Krv – Sveti Gral" Majkla Bejdženta, Ričarda Li, Henri Linkolna (Metaphyzika", Beograd 2005, 244) nalazimo "Nigdje ne postoji zapis o tome da je Isusov vlastit otac bio rabin. Ako je Isus, međutim, imao sina kojem je nadenuo ime po sebi, taj bi sin zaista bio '**Isus bar Rabi**'. Postoji još jedna mogućnost. Isus Baraba moglo je biti izvedeno od 'Isus bar Aba' (bar Abaa); pošto Aba na hebrejskom znači'otac'. Baraba bi, dakle, značilo 'sin oca' – prilično besmislena odrednica, osim ako 'otac' nije po nečemu izuzetan. Ako je 'otac' bio, u stvari, 'Otac Nebeski', Baraba bi se opet moglo odnositi na samoga Isusa. S druge strane, ako je sin Isus bio 'otac', 'Baraba' bi se odnosio na njegovog sina".*

Up. aba (= otac, hebr.), ata (= otac, tur.), babo (= djed, lat., grč.), babas (= otac, grč.), baba, otadžbina...

Varava//baraba – grčki betizam.

* A. Džogović nije uvijek navodio bibliografske podatke autora i djela koja u radu spominje. Ostavili smo tako kako je on zapisao. (REDAKCIJA)

Nadevanje imena po ocu, majci, nekom pretku, paganski je običaj. Hipotetično je da je i Isus svojem sinu nadjenuo ime Isus.

Prema pažljivim, i komparativnim, istraživanjima, može se izvesti zaključak da toponimske strukture sa elementom b**aba** imaju latentan mitološki sadržaj.

Tako, naprimjer, vjeruje se da u **Babinoj gori** stanuje neko mitološko biće, u **Babinoj njivi** također. Sintaksičkim izrazom "*Evo, **baba** dolazi*" plaše se djeca, kaže se da nešto liči na babin **zub** ili **kuk**, **bake** ili **babini jarci** su sniježni dani u martu, kaže se da **bake** žive u šumama i pećinama, upoređuju se sa vješticama koje lete na metli – bar ih tako narod opisuje. Ipak, djeca vole svoje **bake**, one su dobra ljudska bića. Leksema **babine** označava jedan narodni običaj kada komšinice i rođake obilaze porodilju (idu na babine) i nose poklone. Dakle, postoji nesklad između semantičkih sadržaja mitoloških bića i ljudskih bića.

BABINA GORA

U diskursu onomastičke analize, komparativno se mogu uzeti i ojkonimi **Babajboks** i **Babaloć** (Babajbokes, Baballoq) u Metohiji.

U kontaktu reljefa planine **Baba** su planinski vrhovi **Starac** i **Mladica**. O svim ovim vrhovima i planinama, rijekama i lokalitetima postoje pripovijedanja kao dio epskog stvaralaštva.

Imena ovih predjela i lokaliteta su vrlo stara i ostatak su nekog dalekog mitološkog sistema.

Vrlo je indikativno da su božanstva iz slavenske mitologije rijedak semantički sadržaj u toponomastici Balkana. Uglavnom su to mitologeme iz ilirskog, grčkog i romanskoh mitološkog sistema.

Ovdje, primjera radi, donosimo imena nekih značajnih slavenskih božanstava, prema popisu **Anta Zirduma** (**Slavenska mitologija**, Internet): ***Bjelobog*** (*svijetli bog*), ***Černobog*** (*bog tame, zla*), ***Dabog*** (*bog sunca, kiše*), ***Danica*** (*personifikacija istoimene zvijezde*), ***Davor*** (***Rugovit***; *sedmoglavi bog rata*), ***Drinus*** (*bog rijeke Drine!?*), ***Hors*** (*bog sunca!?*), ***Jarilo*** (*bog proljeća*), ***Jarovit*** (*bog rata*), ***Kupalo*** (*bog obilja i veselja*), ***Lada*** (*boginja ljubavi, ljepote, proljeća*), ***Morana*** (*boginja smrti, zime*), ***Nia*** (***Nya***) (*poljska boginja smrti*), ***Pagod*** (*bog lijepog vremena*), ***Perun*** (*bog gromovnik, vladar neba*), ***Perunika*** (***Perperuna***, ***Dodola***; *braniteljica pravednosti u braku*), ***Pikutik*** (*bog mrtvih*), ***Radogost*** (*bog gostoprimstva*), ***Stribog*/*Stribor*** (*bog vjetra i šume*), ***Svarog*/*Svarun*** (*stvoritelj svijeta, prvi bog sunca*), ***Svarožić*** (*bog svjetlosti, sunca, topline*), ***Svantovid*/*Svetovid*** (*četvoroglavi bog rata i proricanja*), ***Triglav*** (*troglavi bog*), ***Veles*/*Volos*/*Voloh*** (bog zemlje, ratarstva, zaštitnik pastira, voda i podzemlja, ratnički bog), ***Vesna*** (*boginja mladosti, proljetne radosti, bujnosti*), ***Vida*** (*zaštitnica bračne sloge*), ***Vodan*/*Vodna*** (*bog voda, rijeka*), ***Zora*** (*personifikacija zore*), ***Živa*/*Žibog*** (*božanstvo života, plodnosti*), ***Banik*** (*duh saune*), ***Domovoj*** (*kućni duh*), ***Lešij*** (*šumski bog*), ***Rusalke*** (*šumske i vodne vile*), ***Vampir*** (*povratnik iz mrtvih*), ***Vodanoj*** (*vodni demon*), ***Vodenjak*** (*vodni duh*)...

Tokom onomastičkih istraživanja u Sandžaku, na Prokletijama i na Šar-planini nismo zabilježili nijedan toponim sa slavenskim mitološkim sadržajem u svojem semantičkom polju.

Moguće je da je motivacija imenovanja oronima **Triglav** neko slavensko božanstvo, što nije potvrđeno. Bila bi zanimljiva diskusija o učešću božanstva **Nia** (**Nya**) u semantici oronima **Ninaja** (v. pod **Ninaja**). Nije također potvrđeno da je pagansko svetilište na ostrvcu Bledskog jezera **Živanin hram**. Prije će biti da je tu bio hram nekog ilirskog božanstva.

Slavenska plemena bila su ‘’putujuće” zajednice sve do pokrštavanja i ‘’izmirenja” sa Vizantijom, kada stupaju u vazalne odnose sa Carevinom i postaju ‘’servi” na sjevernim granicama. Ova plemena nisu ratovala sa domicilnim stanovništvom, jer su Vizantija i Rim bili zajednički ‘’neprijatelji” svih naroda u okvirima Istočnog i Zapadnog Carstva.

Do pokrštavanja Slaveni nisu imali svoje hramove (paganske). Njihovi paganski obredi bili su vezani za kult prirode i održavani su u prirodnom ambijentu.

U prvim kontaktima sa Vizantijom Slaveni su rušili hrašćanske hramove (i pljačkali Konstantinopolis), a poslije pokrštavanja na tim i drugim mjestima podizali su svoje hramove.

Babaj boks//Babaj Boks je predio i selo u Metohiji, zapadno od Đakovice. To je predio većinom uvučen u **proširenu uvalu**. U albanskom jeziku ima leksema **bokes** (sa **epa zan** u finalnoj silabemi). Kod alb. lingviste E. Ćabeja ima leksema **boske//bokse** (sa **e pa zan** u finalnoj pozciji). Ibrahim Pašić u knjizi ***Tračko ime Bosna i Tračani u Bosni***, str. 30, navodi Ćabejeve primjere u jednoj komparativnoj elaboraciji u vezi sa morfološkim likom Bosna. U italijanskom jeziku ima leksema **boska** (= šuma). U primjerima iz alb. jezika u odnosu na latinski moguća je **fonološka metateza**.

SELO BABAJ BOKS – KARTOGRAFSKI PRIKAZ

U ovom analitičkom diskursu je i sintagmatska struktura **Boka** Kotorska.

Babaloć (**Babaloq**; alb.) je selo kod Dečana, locirano pored Dečanske Bistrice. Leksema **loq** označava barljiv predio. Kompozit **Baba**-semantički se može komparirati sa **Baba**, **Bobaj** (**bok's**). (V. Pod **Baba**, **Babajbok's**). Semiotiku ovoga toponima treba tražiti u ilirskom panteonu.

Babina reka (v. pod **Baba**).

SELO BABINA REKA

Babin zub je visok planinski vrh na Midžoru, na Staroj planini, u Istočnoj Srbiji. To je jedna kompaktna stjenovita formacija, koja po narodnom vjerovanju liči na zub i koja je mogla biti folklorna motivacija imenovanja ovoga visokoalpskog predjela. Nije problem što narod etimologizira po epskoj folklornoj motivaciji, ali je problem što se u nekim sredstvima informisanja tvrdi da je to onaj jedini etimološki sadržaj i jedina motivacija. Smišljena je priča kako su ovdje Turci polomili zube nekoj babi koja je bila jatak hajducima. Ovakve zaključke nalazimo i u radovima nekih onomastčara i geografa. Po onomastičkim zakonitostima, ovaj naziv je mnogo stariji od njegove slavenske strukture. Slaveni su ga naslijedili od neke prethodne populacije a zatim njegov morfološki lik, i semantički sadržaj, transformisali u lingvistički sistem svoje onomastičke tradicije. Međutim, prava motivacija je **mitološke opcije**, analogno i drugim oronimima u kojima apelativ **baba** (**babas**) rezultira u neku oronimsku jedinicu (up. Baba, Babin Kuk, Babina gora, Babina njiva, Babaj boks, Babaloć...).

BAĆ – SELO U POIBARJU

Babuni (v. pod **Bubelica**).

Bać je veće selo u Poibarju, sjeveroistočno od Rožaja. **Baćka** je selo u Gori, na Šar-planini. **Bačevac** je selo u Pešteri. **Bačka** je veća oblast u Vojvodini. U Albaniji, ''između ušća Semeni i Vojuše" je mjesto **Bačovo**. Apelativ **bačilo** je stočarsko naselje. Zajednička baza ovim toponimskim strukturama je **bać-//bač-**. Najvjerovatnije je da je imenovanje ovih mjesta motivisano stočarskim naseljima. Ipak, moguće su i drugačije pretpostavke. Najbliža je vlaška komponenta.

Pažnju lingviste (etimologa), kao i antropologa, privlači sintagmatska struktura **Badnjana livada**. To je predio na ataru sela Šipovice, a javljaju se i derivativne strukture ***Badnjana voda***, ***Badnjani do***, ***Badnjani put***. U studiji **I. Pašića** ''*Predslavenski korijeni Bošnjaka*" (str. 493-531) ovaj, i slični toponimi su vrlo stručno obrađeni. Zasvjedočeni su na predjelima Glasinca i njegove šire okoline. Pašić je elaborirao sve derivativne strukture sa likom ***Bindo//Bando//Bandos***, potvrđujući da se radi o ilirskom kultu voda, i kultnim mjestima ilirskih plemena. Pašićeva elaboracija se može prihvatiti i za likove zasvjedočene na predjelima Sandžaka, i šire. Na predjelima ***Badnjana livada***, i oko njenih izvora, i danas se okupljaju stanovnici susjednih sela, većinom pastiri, gdje organizuju razne rustikalne i pastirske svečanosti obilježene specifičnim folklornim elementima i ceremonijama. Narod je zaboravio čemu je to nekada služilo, pa se danas sve ovdje dešava po motivaciji kojoj se zaboravila njena kultna funkcija.

Na ovaj staroilirski kult vode upućuju i likovi drugačijih struktura, najčešće likovi hidronimske sadržine, dakle vode i tereni sa vodom. Naprimjer: ***Bindža*** (predio sa vodom na ataru sela Šipovice), ***Bindža*** (rijeka i predio oko nje na Kosovu). Jedna ***Bindža*** zabilježena je i u Rumuniji. Svakako, ovi hidronimski likovi porijeklom su iz iliro-vlaškog onimijskog trezora, danas vrlo stabilni, sa stabilnim finalnim formantom ***–dža*** (potvrđenim u oronimskim strukturama: ***Materidža***, u Bihoru; ***Vrmdža*** – kod Knjaževca, ***Ilandža*** – u zapadnim krajevima Rumunije, ***Kanjidža*** (***Kanjiža***) – u Mađarskoj (v. Ep. A. Međedovića).

U likovima ***Bindža*** prepoznatljiva je supstitucija baza ***ban-***, ***bin-*** potvrđenim kod Pašića u kultu teonima **Bando//Bindo**. Tako bi se moglo pretpostaviti da su i antroponimi (prezimena) iz toga teonimskog diskursa, kao naprimjer: ***Bandić***, ***Bandović***, ***Bander***, ***Banda*** itd.

Bačka (v. pod **Ba**).

OBLAST BAČKA

Bajša je neidentifikovana toponomastička struktura, ali označava egzotične predjele. Čini se da je u semantičkoj osnovi bogato prisustvo vode i šume. (up. lik ***Bindo***, ilirski kult vode).

Kod oba primjera pažnju lingviste privlače raspored akcenata i dužinā (kvantitet): predakcenatski kvantitet i dugi silazni akcent u finalnoj poziciji (stara akcentuacija). Ovi likovi, prema tome, imaju i specifičnu padežnu paradigmu, i staru akcentuaciju, za razliku naprimjer, od ***Gûča***, Ûmka, - strukture sa bliskim fonološkim i fonetskim elementima.

Formanti ***-ča***, ***-ša***, ***-uč*** (Guča), ***-oč*** (Gorioč, Goč) upućuju na moguću supstituciju ovih elemenata u nekoj balkanskoj jezičkoj kombinaciji. Njihova produktivnost danas je prekrivena novim fonetskim i morfološkim slojevima i teško je prepoznatljiva. Komparativna metoda ovdje daje izvjesne rezultate.

Balabanofci su mahala i naziv starog plemena u selu Rapča u Gori, na Šar-planini. Naziv je svakako vlaškog porijekla. Nije poznato koliko ova ojkonimsko-etnonimska struktura stoji u vezi sa epskom ličnošću Balaban iz narodne poezije. Njegova etnička pripadnost je i u epici zatamnjena, a najvjerovatnije će biti da je epski lik iz "iščezlog" epskog pjevanja stare šarplaninske populacije. Može se pretpostaviti da je vojvoda **Balačko** ista ličnost što i **Balaban** – morfološki derivat.

Balabanofci su svakako vlaškog porijekla, isto kao i **Čekukofci** (up. **Ćeskinci** u Jari kod Plava i alb. prez. **Ćeka**), **Anđurofci**, **Bardofc**i (up. alb. *bardh*), **Korčofci** (up. alb. grad *Korča*), **Olomanofci**, **Giđefci** i dr. plemena iz korpusa goranske šarplaninske antroponimije.

Balač je veće selo u široj (istočnoj) oblasti Kuksa. Stanovništvo je ovdje nekada bilo mješovito: albansko-"našinsko" i vlaško. "Našinci" su govorili jezikom kojim danas govore šarplaninski Goranci.

Balkan (x 2) je visoki i stenoviti planinski sistem na jugoistoku Evrope, ali se pod ovim makrotoponimom podrazumijeva i cijela regija evropskog jugoistoka. Na ovoj regiji nalazi se danas nekoliko država, sa svojim spscifičnim kulturama, jezicima, religijama i nacionalnim identitetom.

U svim jezicima balkanskih naroda, šire i evropskih, ovaj geografski pojam, kao i njegov geopolitički derivat, imaju istu lingvističko-onomastičku strukturu, koja je vrlo stara i svakako je nastala u jezicima naroda koji su u dalekoj prošlosti boravili na prostorima egejsko-mediteranskog civilizacijskog bazena. Ne može se tačno odrediti vrijeme i jezik u kojem se eksponira ova

BAJŠA – EGZOTIČNI PREDIO

BALKAN – KARTOGRAFSKI PRIKAZ

onomastička determinanta. Postoje različita mišljenja, nenaučna i naučna, o porijeklu ovoga geografskog pojma, ali ona nisu potvrđena. Jedno laičko tumaččenje je da je turskog porijekla i da je morfološki rezultat sintagme **balkan** što bi se moglo prevesti kao **med** i **krv**, s obzirom na visokoalpske karakteristike cijelog planinskog sistema. Deskriptivno, ova kompozitna onomastčka determinanta upućuje na sistem visokih i strmih planina, na regiju sa egzotičnim reljefom na kojem je "sve veliko". Krakteristična je inicijalna silabema **bal**-, potvrđena i u drugim morfološkim strukturama, kao naprimjer: **Bal**tik (geoprostor i veliko more na sjeveru Evrope), **Bal**aton (veliko jezero u mađarskom dijelu Panonije, **Bal**otiće (ime predjela na sjevero--istočnim ograncima Prokletija), **Baal** (vrhovno božanstvo biblijskih Kanaanaca), **bal**avurdija (narodne mase; posvjedočeno u sumerskom Epu o Gilgamešu) i sl. Ovaj zatamnjeni morfem upućuje na duboku starost i pripadnost nekim starim indoevropskim i bliskoistočnim civilizacijama.

Vrlo je indikativno, da se u Indoneziji, na ostrvu Javi, nalazi planina visine preko 3000 m čije je ime **Kanbal**. Nije potvrđeno da li je u ovom lingvističkom problemu izvjesna morfemska metateza u liku **Balkan**. Mišljenja smo da ovo ostane diskutabilno za nauku i za neko "dubinsko" etimologiziranje u okvirima historijske onomastike.

Stijene planine **Kanbal** su dominantno granitskog sastava.

Petrografski sastav **Blkana** je takođe geološki specifičan.

Može se, komparativno, morfološki i semantički, diskutovati i o onomastčkim likovima **Kanin** (u oblasti triglavskih Alpa), **Knin** (u Hrvatskoj), **Knić** (u Srbiji). Naravno, po principu "daljinske" etimologije.

Napomena:

Od početka 21. vijeka u političkoj komunikaciji u funkciji su dva distinktivna pojma: ***Eurobalkan*** *i* ***EuroazijskiBalkan****.*

Pod ***Eurobalkanom*** *se podrazumijevaju njegove poznate ("stare") regije i države, dok se pod pojmom* ***Euroazijski Balkan*** *u političkom rječniku apostrofiraju zemlje kaspijskog bazena: Afganustan (21,3), Armenija (3,6), Azerbejdžan (7,8), Gruzija (5,7), Kazahstan (17,4), Kirgistan (4,8), Tadžikistan (6,2), Turkmenistan (4,1), Uzbekistan (23,1). (U zagradama je naznačen broj stanovnika).*

Balotiće je veće selo u opštini Rožaje. Od gradskog naselja je udaljeno desetak km. Locirano je po stranama vrlo izrazite pedencije, na većem prostoru oivičenom visokim potkovičastim vijencem strmih stijena, počevši od vrha Kula, istočno, pa sve do sela Njeguše, na zapadu. Niz sredinu sela teče Balotićki potok, koji se uliva u Ibar u dubokom podnožju sela. Geološki posmatrano reljef sela je vrlo izražena dubodolina, ispresijecana brzim potocima. S obzirom na ovakav reljef, tipično alpskog tipa, postoji više verzija o nazivu ovoga prostranog predjela. Uglavnom su to priče i pričice koje mještani sami izmišljaju motivisani nekim oblikom reljefa ili nekim događajem iz prošlosti. Pripovijedaju da je u ove krajeve ‘’davno” došao neki Džaro, katolik iz Albanije, sa sedam sinova. Oni su se, navodno, svi poturčili, dok je Džaro umro kao katolik. Kazuju da mu je grob negdje na planini. Taj Džaro je imao preko hiljadu ovaca, koje je izgonio na susjednu planinu više sela. Tamo su ih čobani muzli a mlijeko do sela slali specijalnim drvenim česmama u dužini od nekoliko kilometara. U selu su to mlijeko domaćice sirile i stavljale u velike bačve, tzv. Džarove bačve, od kojih se, navodno jedna čuva u bratstvu Hadžić.

BALOTIĆE – SKRETANEJ SA PUTA ZA ROŽAJE

Od sedam Džarovih sinova, navodno, danas je sedam prezimena u ovom selu, njihovih potomaka. Kazuju da su jedno veće bratstvo, da se među sobom ne žene niti udaju, i da im je Džaro zajenički predak.

Iz ovog sela je potekao veliki broj vrsnih intelektualaca svih obrazovnih profila, kao i više ‘’viđenih” ljudi. U sredini sela je *Tulbe šejha Mehmeda* - čuvenog borca za slobodu i ljudska prava.

Osiem po stadima ovaca i po dobrom mlijeku i siru, selo je bilo čuveno po dobrom planinskom medu, jer je svaka kuća imala po veliki broj košnica sa pčelama, a i danas je poznat *balotićki med*. To je nekim kazivačima bila motivacija da smisle priču kako je selo dobilo ime po *medu*, jer se navodno za med na turskom kaže ***bal***, što je postalo osnova toponimske strukture ***Balotiće***.

Ipak, za ime ovoga sela, odnosno za njegovu bazu ***bal-*** može se reći da je vrlo stara i da je ***ilirskog porijekla***. U rječniku albanskog jezika ima leksema ***ball***, ***-i***, ***-anant*** (= il fronte, ital,) sa značenjem ***čelo***, figurativno i ***vijenac***. U ovom leksičkom diskursu su i likovi ***ballte***, ***-a*** (= il fango, ital.), ***ballafaqin***, ***-i*** (= il confronte, ital.), što sve ***potvrđuje ilirsko porijeklo*** imena ovoga predjela, danas sela. *Samo je reljef mogao biti motivacija imena ove alpske regije*.

Ovom metodom, komparativno, mogu se elaborirati i slične toponimske strukture, kao naprinjer: ***Bać*** (ime sela u Poibarju), ***Baćevac*** (ime sela u Poibarju), ***Balinci*** (ime sela u Metohiji) i sl.

Semantički, i morfološki, sve ove strukture mogle bi biti u historijsko-onomstičkoj vezi sa strukturom ***Batrage*** (selo u Poibarju), jer označavaju duboke uvale, dubodoline, slično onome Velje duboko u oblasti Nikšića.

Baza ***bal-*** u oronimu/ojkonimu ***Balotiće*** koindicira sa bazama u likovima ***Balaton*** (veliko jezero u Mađarskoj), ***Baltik*** (veliko more), ***Baal*** (vrhovno božanstvo biblijskog izraelskog plemena u Kanaanu), ***Bal/Val*** (vrhovno božanstvo Starih Babilonjana; up. arapsko Valahi/Bilahi).

U ovom kontekstu može se razmatrati i etimologija oronimskog lika **Balkan** čije je značenje ***planine visokih strmih stijena***. Ovdje valja reći da se apsolutno odbacuje pretpostavka da je naziv ovog planinskog sistema turskog porijekla i da je nastao spajanjem kompozita ***bal*** + ***kan*** (= med + krv). Poznato je da Turci nigdje u Carevini nisu mijenjali stare geografske nazive, već su ih izgovarali onako kako je to bilo u duhu njihovog aglutinativnog jezičkog sistema. Ako su gradili nova naselja, ili objekte, onda je to već bilo logično – da im daju imena iz svoje jezičke prakse.

U ovom diskursu također je zanimljivo jedno staro orijentalno predanje da *prototurci vode porijeklo sa indonežanskih ostrva*, odakle su u Centralnu Aziju stizali ''*prelazeći preko mora s kamena na kamen*".

No, ostavimo legendu neka živi u usmenom predanju. ***Onomastika ima svoje naučne principe i lingvističke parametre***. Jedino što se može pretpostaviti da je rasprostranjeni lik ***bal*** vrlo stara morfema i da ima porijeklo u indoevropskoj jezičkoj zajednici. ***U Evropu je stigla posredstvom Ilira i Kelta***.

Balsin (Balšin?) – "*Okolina Ulcinja je navedena kao distrikt* ***Balsin***" (B. A. Vukčević, n. d., 2/78; v. i pod **Kamenica**).

Balta je mjesto kod Drača, u Albaniji. Kod B. A. Vukčevića (n. d.) ima: "...slana laguna pored Drača zove se **Balta**, od slavenskog **Blato**." Vukčevićeva informacija nije ubjedljiva. Ako je "slana laguna", onda nije blato, pa ne mora biti ni metateza u Balta. Motivacija imenovanja ovoga mjesta je drugačija. Bazu **bal-** treba tražiti u praindoevropskom supstratu.

Up. Balotiće (ime sela kod Rožaja), **Baltić** (prez. u staroj Zeti, prez. u Pešteri – kod Sjenice, prez. Crnogoraca u Peći i Beogradu), **Balaton** (jezero u Mađarskoj), **Baltik** (na sjeveru Evrope).

Banat (v. pod Ba).

REGIJA BANAT

Bandera je visok planinski vrh u oblasti plavskih planina, na Prokletijama, istočno od Plava. Narod kazuje da se tako naziva zato što liči na ***banderu*** (svojom visinom). Svakako, prava motivacija je zaboravljena. Ime ovoga vrha moglo je biti motivisano ***kultom vode***. Ove planine su krševite, uglavnom bezvodne. Jedino u vrijeme kiša i otapanja snijega nabujaju potoci sa ovih planinskih strana prema Babinopoljskoj rijeci i dalje prema Limu. Kult vode morao je biti vrlo izražen, jer u širem regionu ima mnogo izvora, potoka i planinskih jezera. Naprimjer: ***Veliko Hridsko jezero***, ***Malo Hridsko jezero***, ***Vilini izvori***, ***Babinopoljska rijeka***, ***Komarača***, ***Meteška rijeka***, itd. Sve ove vode imaju vrlo egzotične izvore i vrela (vrlo bujna). Narod i danas posjećuje ove vode a osobito izvorišta (na Đurđevdan, na Aliđun//Petrovdan, i na druge obredne datume povezane sa stočarstvom, prirodom, i drugim starim paganskim kultovima). Ovdje, kod izvora i jezera, narod dolazi rano, u zoru prije sunčeva izlaska, umiva se ili kupa, bere bilje i druge trave ljekovitog sadržaja. Ovdje ostavljaju po neke stvarčice, obično dijelove odjeće, šarene krpice (up. običaj na Tibetu), bacaju novčiće u vodu, vežu pramenove kose na okolno granje. Ovdje se tokom dana pjeva i igra, donosi se hrana (mlijeko, sir, meso) koja se često ostavlja na kamenim pločama oko jezera. Narod vjeruje da ovdje žive vile, ***vila Zelena i njen momak*** koji se pretvorio u izvor ***Studenac***. Nigdje nijedan kraj nije bajkovitiji nego ovaj. Sve ovo pruža nepobitne podatke da je naziv ***Bandera*** nastao transformacijom od imena ilirskog kulta vode ***Binda***. Ovaj, i mnogi drugi, naziv je ilirskog porijekla. Ime kulta ***Binda*** potvrđeno je na cijelom Balkanu, naravno u supstituisanoj formi. ***Bandera*** je, dakle, transpozicija iz lika ***Bindo***. Stara forma je zaboravljena i shvaćena kao ***bandera***, s obzirom na reljef planine. U neposrednoj blizini su nazivi planina ***Bogićevica***, ***Bogdaš***, ***Starac***, ***Mladica***, ***Baba***. Za oronime ***Starac***, ***Mladica*** i ***Baba*** – može se reći da su nastali kasnije, da su zamijenili neke starije forme sličnog značenja – da su ustvari ***kalkovi*** nekih naziva iz paganskog teonimskog sistema, da su slavizirani likovi nekih ilirskih teonima. Ovim se planinama daju osobine živih

bića, dakle nečega mitskog, mističnog, kultnog. Iliri su vrlo često planinama, vodama, vjetrovima, kišama, pećinama i dr. pripisivali osobine živih bića. Čitav ovaj prokletijski svijet živio je u svijetu bajki i bajkovitog paganskog vjerovanja. Na ovim predjelima nalazila su se stara kultna mjesta, posvećena vodi, suncu, vjetru, stočarstvu, opstanku čovjeka u ovoj surovoj arkadiji. Tako je dobijeno više naziva transpozicijom iz prastarih struktura u današnje slavizirane teonimske semanteme, kao naprimjer: ***Popadija***, ***Brada***, ***Baba***, ***Starac***, ***Mladica***, ***Jara***, ***Hrid***, ***Bogićevica***, ***Kofiljača*** i sl.

Ilirski kult ***Bindo*** potvrđen je i u likovima: ***Bander*** (prezime u Plavu), ***Banda*** (prezime u Sandžaku), ***Bandić*** (prezime), ***Bandović*** (prezime u Zatonu), itd. Vrlo su frekventne prezimenske strukture, toponimske i apelativne, u čijem je liku zasvjedočena sekvenca ***Ban***, što se daljom etimološkom analizom može razjasniti i etimološki odrediti.

> Up. i ***Bandovića rijeka*** i ***Bandovića Most*** (selo kod Andrijevice).
>
> U zajedničkoj indoevropskoj mitografiji **Bindo** je mogao biti keltsko-ilrski bog rijeka//voda (**Bi//Bin**). Up. Tre**bi**šnjca, Tre**bin**je, Trebjesa, Trije**bin**e, Tru**bin**a...
>
> U slavenskoj mitologiji ima **Banik** (duh saune).
>
> U tračkoj mitologiji **Bendide** su božice koje se kreću u ritualnoj igri oko sarkofaga, "*tužaljke ili vladarove žene koje čuvaju njegov vječiti san*" (...). U hramu - "*karijatide koje podupiru arhitrav*" (T. Kadijska, isto).

Banja Koviljača (v. pod **Koviljača//Kofiljača**).

BANJA VRUČICA

Banja Vrućica je mjesto kod Bijeljine, na kojem se nalazi i izvor termalne vode. U odrednici **Vrućica** prepoznaje se grčka leksema **vrisi** (= *izvor, vrelo*). Prema ovome, motivacija i semiotika ove hidronimske sintagme su jasni.

Baranja (v. pod **Ba**).

Barbula je visoka planina kod sela Brod, u Gori. Ovaj oronim je tipičan vlaški onimijski relikt i potvrđuje rano prisustvo Vlaha na Šar-planini. Vlasi su ove šarplaninske predjele naseljavali prije tihe invazije Slavena. Njegov semantički sadržaj je još nedefinisan i zatamnjen. Ipak, može se reći da je oblik reljefa bio motivacija imenovanja.

U selu Brod ima naziv roda **Barbula**. To su jedni od najstarijih mještana ovoga sela.

Barbula je selo kod Skadra (Vukčević, 76/78: "Selo **Barbula** pripada Skadru"... Mještani su vlaškog//aromunskog porijekla.

Barbulo je italijansko prezime (evidentirano sa TV RAI). Dakle, romansko.

Bardi ("Villa clamada **Bardi Soura Scutari** – Selo zvano **Bardi** iznad Skadra"; Vukčević 64/78).

Bardhi je i alb. pezime.

U ovom selu u 15. vijeku zabilježen je antroponim Stefano J. **Bardj** cauo (Sefan **Bard** glavar).

Na str. 67/78 ima "**Bocha Bardigna** (Boka, Boca Bardinja".

Up. sa **Bardonjić**. Up. i sa **Babaj boks//Babaj Boks**.

Bardonjić je veliko selo istočno od Dečana. Ime ovoga ojkonima stoji u semantičkoj vezi sa ilirskim teonimom **Bardh**, najvjerovatnije božanstvom voda koje je pandan božanstvu **Bindo**. Ovu potvrdu nalazimo u hidronimskom liku **Ibar** (< **I bardh** = **Bela voda//Brza voda**). Morfološki elemenat I- potvrđen je u hidronimskoj kompoziciji Iravadi, Ivoda//Divoda, Drim, Drina... Također je potvrđeno da narod u govornoj komunikaciji umjesto **Brzavoda//Brzava** kaže **Bela//Bijela voda**, što je osobita onomastička metafora. Ovakve onomastičke stileme zabilježili smo na više mjesta na Prokletijama i u Sandžaku tokom naučnih istraživanja. To su izvori, rijeke, potoci, a o njima postoje i brojne legende i predanja, kao i drugi oblici onomastičkog (epskog) folklora.

Analoški semantički i morfološki likovi ojkonimu **Bardonjić** mogu biti: **Ljum-barda** (x 2; selo i rječica kod Dečana, mjesto na Korčuli – zaliv), **Ljum-bard-ske** planine (zapadno od Peći), **Paljabard** (alb. **Palabardh**; kalk **Bjelopavlić**, odnosno Bijeli Pavle koji je hristijanizirani onomastički nomen za ilirsko mitsko božanstvo **Bardh**).

Etimološki, ove i slične onomastičke semanteme potvrđuju svoje ilirsko porijeklo.

Bašča (sa kratkim silaznim akcentom na penultimi) je veće selo sjeverno od Rožaja. Etimologija ovoga današnjeg ojkonima vrlo je *zatamnjena* i ne može se tumačiti slavenskim lingvističkim sredstvima. Strukturalna koincidencija sa sličnim likom u turskom jeziku, kao i njegova ekspozicija, vrlo su indikativani i mogli su biti motivacija imenovanja u dalekoj prošlosti (ilirskoj ili grčkoj).

BAŠČA – PUT PREMA SELU

Grupa suglasnika **šč** u ovoj leksemi nije slavenskog porijekla. Čini se da je iz konteksta nastavačkih morfema *–**oč**, **-oz**, **-ač**, **-eč**...* koje semantički upućuju na prisutvo kamena na reljefu. Po strukturi, ali i po semantičkim sadržajima, ovom toponimskom liku slični su i mnogi toponimski likovi na ovom dijelu Poibarja. Naprimjer: ***Bać*//*Bač*** (ime veće regije i ime sela), ***Bajša*//*Bajnša*** (šumoviti planinski predjeli istočno od Tutina; sa predakcenatskom dužinom na prvoj silabemi i dugim silaznim akcentom na finalnoj silabemi), ***Bajnšor*//*Banjšor*** (ime šumovitog predjela, sa prisustvom vode, istočno od Tutina, u oblasti Bajša; sa dugim silaznim akcentom na finalnoj silabemi), ***Bajina Bašta*** (veći predio i gradsko naselje u Zapadnoj Srbiji).

Karakteristika reljfefa svih ovih terena je da su oni obrasli, ili su nekada bili, gustom i neprohodnom šumom, da su predstavljali neku vrstu dubodolina sa potocima i vododerinama. Predstavljali su neku vrstu straha za one koji su tamo ulazili ili su tuda prolazili. Naravno, danas je situacija sasvim drugačija. Na nekim predjelima formirana su naselja alpskog tipa.

Iz rječnika grčkog jezika ekscerpirali smo nekolike lekseme koje po strukturi i semiotici mogu biti od koristi za etimologiziranje diskutabilnih toponimskih struktura. To su lekeme: ***vatia*** (***batia***) = ***duboko***; ***vatino*** (***batino***) = ***dubiti***; ***vatis***, ***-ia***, ***-o*** (***batis***) = ***duboko***; ***vatitis*** (***batitis***) = ***dubina***.

Svaka dubina, gusta i visoka šuma, potočare i strmine predstavljale su za čovjeka rizik i strah. Daleki preci ovih mještana, ispredali su razne priče o ovim šumama i vodama (izvorima) u njima. Mnoge priče su bile dio njihovog mitskog sistema, božanstava šuma i voda, božanstava tame i *numena* (nedefinisanih sila u prirodi). Sve je to bilo uzrok straha u prirodi. Čini se da su i lekseme *baka, baja, bauk* motivisane tim strahom i tom nevidljivom silom u prirodi. ''*Evo, dolazi baka, baja, bauk*", reći će majka djetetu koje ne sluša ili plače. U Sandžaku su ove mitske radnje još u latentnoj funkciji plašenja nekoga (najčešće djece). Razna *strašila*, načinjena od krpica ili stare odjeće postavljaju se u lijehe ili u njive da plaše ptice, ali i da otjeraju zle sile koje bi mogle nanijeti kakviu štetu usjevima, naprimjer vjetrovi, jake kiše, gradonosni oblaci – i sve ono što može doći iz *hramčine*, nekakve šume ili *bogaza*.

I leksički lik ***bogaz*** može biti grčkog porijekla, izveden od lika ***vgazo*** (***bgazo***) = *vaditi, iznositi, izvlačiti* (nešto iz kakve šumske dubodoline). Dakle, semantički blizak kalkovima ***bajša***,

bajnšor, ***bašča***. Evidentirana je na mnogim mjestima na Balkanu (u Sandžaku na više regija), kao toponimska jedinica ***Bogaz***. Neki lingvisti je smještaju u turski vokabolar, međutim ona bi i u turskom jezičkom sistemu mogla biti pozajmica iz starogrčkog jezika. Mogla bi biti u vezi sa *bajkama o vilama* i *nekakvoj kraljici,* koje žive u šumama, bogazima i hramčinama. U Sandžaku su motivi o njima dio bogate usmene tradicije.

Metoda primjene epske i lingvističke elaboracije mogla bi biti pouzdan ključ za etimološko rješenje toponimskih struktura koje su predmet ovoga diskursa.

U ovom analtičkom kontekstu mogu biti značajne strukturalne i semantičke komparacije nekih toponima sa širih balkanskih prostora, s obzirom da ovi toponimi, ili njihove baze, pripadaju simbiozama i *kontinuitetu balkanske lingvistističke i onimijske kulture.*

Kod Đakovice, na Kosovu, nalazi se predio ***Pljančor***, sa nekolike kuće, kao zaselak Skivjana. Na ovom predjelu nalaze se barljivi lokaliteti koji nastaju od izlivanja rječice Krene. Nastavačka morfema ***-or*** u ovoj topnimskoj strukturi, kao i u strukturi ***Bajnšor*//*Banjšor***, pripada fondu najstarijih morfoloških sekvenci. Ova morfema vrlo je frekventna u albanskom jezičkom sistemu, što može biti pretpostavka da je lingvistički elemenat ilirskog porijekla.

Toponimski likovi ***Bašča***, ***Bajša*//*Bajnša***, ***Baške vode*** (u Hrvatskoj), ***Biševo*** (x 2; kod Rožaja i u Hrvatskoj), ***Banjska*** (u Poibarju) pokazuju strukturalnu bliskost i valja ih komparativno elaborirati. Svakako, pripadaju predslavenskom onimijskom sloju, lingvističkoj ilirsko-grčkoj simbiozi. Inicijalna morfema ***bi-*** (***by*//*byn***) takođe pripada najstarijem lingvističkom materijalu, što pokazuju toponimske strukture ***Bihor***, ***Bioča***, ***Bihać***, ***Bileća***, ***Shkumbin***, ***Zymbin*** i sl.

Moguće je pretpostaviti da je u strukturi ***Bajnša*** baza ***banj-*** i da je izvršena izmjena (permutacija) u suglasničkoj grupi ***jn*** u ***nj***, što je karakteristika lokalnih sandžačkih govora.

Potvrđeno je da toponimska baza ***banj-*** pripada ilirskom morfološkom sistemu.

O ovim mjestima rožajskog kraja postoje mnoge priče i dio su bogate narodne usmene tradicije. Mještani upućuju na neke kultne lokalitete, humke i sakralne građevine. Kazuju da su ostale od *Starih Grka* koji su se odselili kada na Đurđevdan nisu mogli da zabodu ralo u zemlju, pa vidjeli da za njih tu nema mjesta. Ovakve priče evidentirali smo i na drugim mjesima u Sandžaku. Vrlo su zanimljive i za historijsku onomastiku i za aspekt narodne knjževnosti.

■ BATLAVA – RIJEKA I JEZERO NA KOSOVU

Batlava je rijeka i jezero na Kosovu. Može se komparirati sa hidronimskim likovima **Mlava**, **Vltava**, **Poltava**, **Morava**, **Drava**, **Sava**... Sve ove strukture imaju zajedničku finalnu sekvencu **-va**, koja svojim semom upućuje na sadržaj vode. Ove rijeke su duboke što je moglo biti i motivacija njihovog imenovanja u grčko-ilirskoj jezičkoj kulturi i onomastičkoj simbiozi. U grčkom jeziku nalazimo ***batheia*/*vatia*** (= *duboko*). Kod Radoslava Katičića u radu ***Illyricum mythologicum*** (Zagreb 1995, 138-144) nalazimo niz toponimskih i antroponimskih odrednica sa bazom ***bath-***. Ovdje ćemo izložiti nekoliko kraćih referenci iz navedenog Katičićevog djela:

• ***Bateja*** *je mjesto kod Troje nazvano po* ***Bateji*** *Dardanovoj ženi od koje se rodio Erihtonije...*

• *Arizbu ili, po nekima,* ***Bateju****, kćer Teukrovu, oženio je Dardan...*

• *Kefalon kaže da je Dardan došao iz Samotrake i oženio Arizbu, kćer Krećanina Teukra... Helanik je zove* ***Batejom****...*

• *A Teukro je prepoznao Dardana i dao mu svoju kćer* ***Bateju*** *i na samrtnoj postelji svoje kraljevstvo. I osnovao je grad. Grad je nazvao Dardanom i zemlju Dardanijom, a prije se zvala Teukrida...*

• *... i pošto je dobio dio zemlje i njegovu kćer* ***Bateju****, osnovao je grad Dardan, a kada je umro Teukro, nazvao je cijelu zemlju Dardanijom...*

• *Teukro, sin Skamandra,* ***rječnoga boga****, i nimfe Ideje... A Teukru se rodi kći* ***Bateja****...*

• *A pripovijeda geograf (tj.* ***Strabon****) i to da se* ***Bateja*** *zove po* ***Bateji****, ženi Dardanovoj, koju spominje i Arijan i kaže da je Dardan došao iz* ***Tračkoga Sama*** *i oženio kćeri kralja Teukra, Nesu i* ***Bateju****, i od Nese je imao kćerku, proročicu* ***Sibilu****... a od* ***Bateje*** *je imao Erihtonijda i možda* ***Ila****, jer isto onako kako dolje pod Trojom leži grob roditeljice* ***Bateje****, tako je sasvim jednako bio i* ***Ilov*** *usred polja...*

• *... jer je Dardan uzeo za ženu* ***Bateju****, kćer Teukrovu...*

• *... i dao mu je svoju kćer* ***Bateju*** *ili Arizbu za ženu...*

• *... izvorni je oblik* ***Bateia****...*

• *... Dalje veli kako neki misle da je trojanski grad* ***Bateja*** *nazvan po grmlju kupina što su oko njega rasle...*

• *... neki kažu da je trojanski grad* ***Bateja*** *nazvan po kupinovu granju (****batoi****) što je raslo*

oko njega, a ono se zove i trosložno ***bateiai*** *kako pokazuje Pindar u Odi na Ageziju...*

• *...Tu etimologiju spominje i* ***Stefan Bizantinac*** *pod natuknicom* ***Batieia****...*

• *... Prema drugima, opet, ime brežuljka odnosno grada potječe od glagola* ***batio*** *'hodati, koračati'...*

• *... Ime* ***Bateia//Batieia*** *čvrsto je ukorijenjeno u legendarnoj predaji o Troji. Nosi ga jedna žena u najstarijem rodoslovlju trojanske vladarske kuće...*

• *... U grčkoj mitologiji zna se za još jednu* ***Bateju****. To je Najada koja je bila ljubavnica ili supruga kralja Ebala. O tome piše Apolodor...*

• *... Usp. još* ***Batiai****, grad u Epiru (Strabon 7, 324)...*

• *... Za ime* ***Bato//Bateia*** *predloženo je već više etimoloških tumačenja...*

• *... Pomišljalo se i na to da bi* ***Bato*** *moglo značiti 'vladar'...*

• *... Libijci kralja zovu* ***battos****, a onda još i s gruzijskim* ***batoni*** *'gospodar' i etruščanskom* ***patu, patna****...*

• *... H. Krahe (...) predlaže da se osobno ime* ***Bato*** *poveže s galskom posuđenicom u latinskom* ***battuere*** *'udarati', što se i inače javlja kao osobno ime, npr. galski* ***Batus****, a izvodi se od indoevropskog korijena* ***bat-****. K tomu bi korijenu onda išlo i slavensko* ***bat****...*

• *...W. Brandenstein je zatim pretpostavljenu vezu između ilirskog imena* ***Bato*** *i trojanskoga* ***Batieia****,* ***Batieia*** *naveo kao argument za* ***postojanje ilirske komponente u trojanskom stanovništvu****...*

• *... Alf i Trop priključili su onda ,još k latinsko-galskomu battuere germansko* ***badvo*** *f. 'borba' (staronordijski* ***boð****, anglosaski* ***beado*** *f., starovisokonjemački* ***batu-*** *u vlastitim imenima. U tome ih je slijedio A. Mayer, koji također povezuje tu ilirsku imensku porodicu s germanskim onomastičkim i leksičkim blagom...*

• *... A Heubeck (...) vjeruje da ime* ***Bateia, Batieia*** *u Troadi treba povezati s balkanskim* ***Bato*** *i misli da mu je značenje 'brti, brza'...*

• *... Razgranata imenska porodica* ***Bato****,* ***Bateia****,* ***Batieia****,* ***Batelis*** *ima vrlo široku i neobičnu prostornu rasprostranjenost"...*

Kod Katičića na str. 143 nalazimo i ovo: "... *najstarijoj spartanskoj vjerskoj predaji pripada i*

*negova žena **Bateja**, pa imenska porodica **Bateia** stoji u Sparti i Korintu u vezi s tadašnjim kultovima i vjerskim predodžbama".*

Ovu panoreamu Katičićevih analiza navodimo kao primjer da morfema **bat-** može biti toponimski i antroponimski alternant u široj onomastičkoj stratigrafiji i mitografiji.

Up. baze u: **Batlava**, **Batočina**, **Batinci**, **Batajnica**, **Batuša**, **Batrage**, **bataljon** (vojna formacija), **baterija** (artiljerijsja vojna formacija), **batina**, **bat** (koraka)...

(Up. i **Baton** (x 2; vođa Desijata i vođa Breuka u ilirskom ustanku 6-9. god. n. e. protiv Rimljana).

BATRAGE – SELO ISTOČNO OD TUTINA

Batrage je selo istočno od Tutina, u Poibarju. Apelativ ovoga lokaliteta je u grčkom jeziku (*Batheia//vatia = duboko*) i označava uvalu, dubodolinu u krševitom i dračavom reljefu.

Up. sa **Batlava**.

Batuša je veće selo, sa rječicom, južno od Dečana, locirano u potkovičastoj dubokoj uvali. Svakako, motivacija imenovanja ovoga predjela bio je reljef, po istom morfološkom modelu kao **Batrage** (v. gore).

Up. sa **Batlav**a.

Becici, u ACTA ALBANIE VENETA. Moguće **Bečići**.

Up. **Bec**, kod Đakovice, i **Bečej** (Novi Bečej) u Vojvodini.

BEČEJ – PANORAMA

Bečej (**Novi Bečej**) je gradsko naselje u Vojvodini. Morfološka elaboracija ovoga urbanonima je složena. Hipotetično, indikativne su tri morfemske sekvence: **be-č-ej**, koje bi se također hipotetično i po analoškoj metodi mogle svrstati u ilirski morfološki sistem. Morfema **be-//bi-** semantički upućuje na sadržaj vode; morfema –č-//-oč//-eč upućuje na semantićki sadržaj kamena; dok je formant **-ej** svojstven morfološkoj tvorbi u sistemu albanskog jezika, analogno **Bic-aj**, **Pac-aj**, **Rac-aj**, **Zog-aj**, kao i **Kor-aj** (kod Brčkog). Etimon ovoga naziva motvisan je kamenom i vodom, dakle mjesto gdje su kamen i voda.

Hipotetično, može biti i morfološka sličnost urbanonima **Beč**. Morfološki lik **Wiena** asocira na ilirsko pleme Veneti. Populistički i jezički domašaj Ilira obuhvatao je u prošlosti i ove geografske oblasti.

Bela Crkva je veće selo sjeverno od Rožaja. Nije jasno po čemu je ovo mjesto/selo dobilo

ime niti koje je ime moglo imati u daljoj prošlosti. Ne pamti se da je na predjelu sela bila kakva crkva ili slična sakralna građevina. Međutim, poneko pripovijeda da je ovdje bila nekakva ''*bijela crkva, pa je odletjela na neko drugo mjesto*". Poznato je, da se ovakve priče kazuju i po drgim mjestima hrišćanske vjerske kulture i da su ovakve sadržaje izmišljali i pripovijedali monasi i drugi pripadnici vjerskih staleža. Ekavski atribut **bela** netipičan je za ovu sociolingvističku sredinu koja je *ijekavska*.

BELA CRKVA – PANORAMA

Na širim prostorima ove alpske regije zasvjedočeni su lokaliteti na kojima su bila kultna i sakralna mjesta nekih starih naroda, najvjerovatnije Ilira, moguće i Kelta, Grka, Vlaha... Svakako iz predslavenske epohe. Ali, sa arheološkog aspekta ovdje još nije bilo naučnih istraživanja.

Dalja etimološka analiza ostaje otvorena.